Elena JUNGHIETU
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău)

MOTIVAREA SEMNIFICAȚIEI VERBELOR DE COMPORTAMENT

Meaning motivation of behavioral verbs

Abstract. The phenomenon of lexical meaning's motivation of words, as a complex process of identification, reflection and selection of objects and realities of the world around, represents an actual subject for the contemporary linguistics, being investigated in correlation and interconnection with the processes of metaphorisation and derivation in a certain language, seen from synchronic and diachronic point of view. The motivation of a new lexeme formation is determined by the evolution of the internal form of this word. The Romanian verbs of behavior constitute a rich and varied material for presenting the various manifestations of lingual sign's motivation.

Keywords: lingual sign, verbs of behavior, motivation, internal form, derivation, metaphorisation.

La etapa actuală de dezvoltare a ştiinței despre limbă, cercetările privind mecanismul intern al interdependenței dintre planul expresiei şi planul conținutului unităților lexicale înregistrează realizări semnificative. Un rol esențial în declanşarea discuțiilor în jurul acestui subiect l-a avut teoria saussuriană despre *cuvânt* ca *semn lingval*, care dispune de două laturi inerente – cea acustică (sonoră), denumită *semnificant*, şi cea de conținut (ideală), denumită *semnificat*, şi care are caracter arbitrar, adică între cele două laturi ale semnului lingvistic nu există o legătură naturală [1, p. 87]. Trebuie să remarcăm însă că savantul elvețian vorbeşte despre o relativă arbitrarietate a semnului lingval, menționând că raportul dintre elementele motivate şi cele arbitrare variază de la o limbă la alta: „Nu există limbă în care nimic să nu fie motivat; de asemenea, a concepe una în care totul să fie motivat este imposibil prin definiție. Între cele două limite extreme – minimum de organizare şi minimum de arbitrar – găsim toate varietățile posibile. Diversele idiomuri cuprind întotdeauna elemente din cele două ordini – radical arbitrare şi relativ motivate –, dar în proporții foarte variabile" [1, p. 142-143]. Şi chiar dacă F. de Saussure admitea existența unei „motivări relative" a semnului, concepută de el ca o motivare relativ arbitrară (şi recunoscută în cazul onomatopeelor şi al interjecțiilor), teoria caracterului arbitrar al semnului lingvistic a fost supusă şi unor critici în literatura lingvistică, unde au existat şi păreri că semnele limbii nu totdeauna sunt întâmplătoare, că în momentul creării lor toate cuvintele au avut o explicație, deci sunt motivate, doar că această motivare nu este întotdeauna sesizabilă din cauza modificărilor fonetice şi semantice pe care cuvintele respective le-au suferit în evoluția lor istorică. În legătură cu aceasta, A. Schaff

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

preciza: „Absolutizarea caracterului arbitrar al semnului lingval nu este posibilă, deoarece în limbă există şi o tendinţă de motivare a cuvintelor, iar între concept şi *denotatum* nu apare o legătură arbitrară” [2, p. 303]. Prin urmare, ceea ce la o analiză în plan sincronic pare a avea caracter absolut arbitrar, privit în evoluţie şi urmărindu-se „rădăcinile” fenomenului (adică în diacronie), i se poate identifica şi motivarea desemnării.

În general, constatarea de către mulţi lingvişti notorii a faptului că în toate limbile lumii există cuvinte motivate şi nemotivate nu vine în contradicţie cu teoria caracterului arbitrar al semnului lingval [3, p. 54]. Motivarea semnului lingval s-a dovedit a fi o temă foarte provocatoare, aşa încât până în prezent lingviştii mai discută despre natura acestei motivări, despre posibilităţile de studiere a ei, despre caracteristicile motivării şi specificul lor în raport cu cele ale altor categorii. Cercetarea fenomenului de motivare a desemnării/denominării segmentelor din realitate pune în evidenţă un şir de aspecte mai puţin studiate până în prezent, precum motivarea semnului lingval ca proces permanent, forma internă a cuvintelor, semantica derivaţională şi corelarea noţiunii de derivat cu unele categorii onomasiologice.

Limba oricărui popor reprezintă memoria lui istorică, transpusă în cuvinte: purtătorul limbii nu doar conştientizează interacţiunea dintre învelişul sonor şi semnificaţia unităţii lexicale, dar şi creează, în baza cuvintelor existente, altele noi. Esenţa relaţiilor motivaţionale în limbă şi manifestarea acestor relaţii în structura ei constituie o preocupare dintre cele mai actuale în lexicologia şi derivatologia contemporană. Tot mai numeroase sunt studiile – atât teoretice, cât şi aplicative – în care, direct sau indirect, este reflectat procesul de cercetare a motivării cuvintelor; motivarea este prezentată în ele ca un fenomen complex multiaspectual, care manifestă anumite particularităţi de realizare la diferite niveluri şi sub diferite aspecte ale sistemului lingvistic. Remarcând interesul sporit al specialiştilor faţă de fenomenul motivării cuvintelor, O. Blinova îl explică prin faptul că „motivarea cuvintelor şi actualizarea relaţiilor motivaţionale dintre cuvinte sunt semnificative din punct de vedere funcţional: motivarea corelează cu un şir de caracteristici ale cuvântului, cum sunt semnificaţia lui lexicală, caracterul emotiv, expresiv şi figurativ, aplicabilitatea lui stilistică; motivarea cuvântului influenţează funcţionarea sinonimelor, a antonimelor, condiţionează combinabilitatea lexicală a cuvintelor etc.” [4, p. 3].

Acest proces este descris foarte detaliat de cercetătorul V. Pavel: „În timpul căutării numelui pentru noul obiect, ... vorbitorul compară, involuntar, prin intermediul asociaţiei de idei [...], noul obiect cu imaginea percepută anterior a obiectului vechi. Astfel este găsit semnul caracteristic – un atribut comun pentru lucrurile omogene (sau doar aparent omogene). În consecinţă, este găsit şi cuvântul care denumeşte vechiul obiect. Un atare cuvânt, existent în limbajul vorbitorului şi care arată un alt obiect, va servi atât pentru desemnarea semnului comun al lucrurilor comparate, graţie percepţiei senzoriale, cât şi pentru numirea noului obiect în întregime” [5, p. 34]. În acest sens, „motivarea este o «scurtătură» spre referent sau, altfel spus, un element minimal reprezentativ al referentului, numit *motivem*. Cel mai utilizat mod pentru a face cunoscut un anumit semn lingvistic este folosirea unor termeni deja existenţi, adaptaţi pentru a desemna noi înţelesuri şi noi referinţe, adică o «reciclare» a semnelor lingvistice existente” [6, p. 413].

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

Noțiunea de *motivare* este deseori pusă în discuție alături de cea de *formă internă* a cuvântului ce reflectă legătura lui cu alte cuvinte de la care este format. Ea are caracter intralexematic şi ocupă un loc intermediar între învelişul sonor şi semnificația lexicală a cuvântului; totodată, reprezintă o modalitate de realizare în cuvânt a motivării lui, fiind definită ca „structură morfosintactică a cuvântului ce permite a explica conexiunea dintre aspectul sonor şi semnificația lui" [7, p. 34]. În general, este considerat motivat „cuvântul care, din punct de vedere semantic, precum şi formal, poate fi dedus din alt cuvânt, mai exact, în sensul şi forma căruia se conțin sensurile şi forma (tema sau o parte a ei) altui cuvânt, numit *motivant* (bază)" [8, p. 85] sau *motivem* (vezi *supra*).

Forma internă a cuvântului, ca noțiune ştiințifică, este unul dintre cele mai complicate şi mai discutate fenomene ale limbii. În opinia unor lingvişti, „forma internă şi motivarea au funcții gnoseologice diferite: forma internă este o caracteristică semantică indispensabilă oricărui cuvânt, «imaginea mentală» a realității, obiectivate de experiența socială a omului şi «sugerată» lui de particularitățile structurale ale cuvântului însuşi; motivarea însă nici pe departe nu este caracteristică oricărei unități lexicale, mai exact, formei interne a acesteia" [9, p. 99]. Afirmația se bazează pe ideea că în unele cuvinte forma internă a devenit obscură şi insesizabilă, motivarea unităților lexicale „se ascunde" într-o epocă istorică mai îndepărtată, ea nu este perceptibilă doar în forma actuală a cuvintelor respective, pentru că „la origine toate cuvintele sunt motivate" [3, p. 54].

În literatura de specialitate au fost formulate opinii conform cărora forma internă, care stă la baza motivării semnificației unităților lexicale, trebuie studiată în plan sincronic şi diacronic (etimologic, istoric), ceea ce înseamnă că se poate realiza o delimitare între motivarea sincronică şi cea diacronică a semnificațiilor lexicale. Motivarea etimologică reprezintă forma internă a cuvântului în momentul creării lui, de aceea ea poate fi, adesea, obscură şi neînțeleasă; motivarea sincronică se bazează pe reprezentarea asociativ-figurativă contemporană a formei interne a lexemelor, ea fiind mai transparentă şi mai clară [10, p. 147]. Între sincronie şi diacronie nu există o linie de demarcare clară; uitarea formei interne originare a cuvântului şi, respectiv, a motivării etimologice poate avea loc treptat, la fel ca şi trecerea de la motivarea etimologică la cea sincronică. În acest caz, se discută despre aşa-zisa „etimologie sincronică".

În legătură cu acest subiect V. Toporov scria: „Una din cele mai serioase confuzii în domeniul cercetărilor etimologice a fost ignorarea abordării sincronice a etimologiei («etimologia statică», după cum o numea J. Vendryes), desconsiderarea etimologiei limbii contemporane, a verificării originii cuvintelor transparente din punct de vedere etimologic. În acest fel etimologia a fost privată de posibilitatea de a experimenta. Oare nu e o contradicție, se întreabă autorul, în faptul că, interesându-ne de etimologia cuvintelor dintr-un trecut multisecular şi ştiind că, peste vreun mileniu, savanții vor cerceta problema etimologiei cuvintelor apărute în secolul al XX-lea, noi suntem indiferenți față de acele norme ale etimologizării care există în colectivele glotice de astăzi? ... Oare condiția obligatorie a etimologiei trebuie neapărat să fie existența unui interval milenar între originea cuvântului şi etimolog?" [11, p. 52]. Aşadar, cele două aspecte ale formei

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

interne a cuvântului şi ale motivării lor – etimologic şi sincronic – interacţionează strâns şi contribuie la studierea mai aprofundată a relaţiilor dintre substraturi şi semnificaţiile cuvintelor şi deci facilitează modelarea formei lor interne şi motivarea semnificaţiei lor.

Teoria motivării este pusă în relaţie şi cu derivatologia, întrucât realizarea funcţiei denominative de către cuvintele derivate se efectuează nu direct, ci mediat, prin unităţile glotice primare ce se conţin în structura lor. Motivarea este un proces de creare a relaţiei semantice şi formale dintre cuvântul derivat şi cel derivant în cadrul codului semiologic al sistemului limbii. Elucidarea corelaţiei semantice dintre tema derivantă şi cuvintele derivate reclamă identificarea semului lexical comun, care leagă cuvintele derivate şi derivante, şi a semului diferenţial, care le deosebeşte atât semantic, cât şi structural.

Unii cercetători consideră că despre motivare se poate vorbi doar în cazul „formaţiunilor morfemice complexe" şi că ea nu este caracteristică pentru cuvintele nederivate. Motivarea unităţilor derivate se prezintă, în general, ca rezultat al unui proces derivativ orientat, determinat de existenţa, în unitatea lexicală, cel puţin a unui formant derivativ, pe lângă partea ei radicală, nederivată [9, p. 100]. Semnificaţia cuvântului derivant serveşte drept bază pentru cel derivat ca formă internă a lui; afinitatea structural-semantică a cuvintelor este determinată, înainte de toate, de existenţa unor relaţii lexicale concrete, precum şi de felul în care tema derivată îşi însuşeşte o anumită semnificaţie a temei derivante. În acest sens, radicalul cuvântului are un rol decisiv în crearea coeziunii dintre derivant şi derivat, el „reprezintă exponentul material al unităţii semantice a cuvintelor înrudite şi, îmbinându-se cu diverse afixe, deseori se modifică el însuşi" [12, p. 208-209].

Segmentarea aceluiaşi conţinut semantic deseori are la bază cele mai diverse reprezentări metaforice şi, de aceea, „metaforizarea, ca fenomen lingvistic, de regulă, este abordată nu izolat, ci în corelaţie cu alte fenomene lingvistice, de cele mai multe ori cu motivarea derivativă" [13, p. 154], acest fenomen fiind numit, în literatura de specialitate, *motivare metaforică* [14, p. 53-54] sau *metaforă derivativă* [15, p. 86]. Motivarea metaforică presupune formarea derivatelor de la sensul metaforic al cuvântului derivant, de exemplu, verbul *a se maimuţări* „a imita pe cineva" se bazează pe sensul metaforic al substantivului *maimuţă* – „persoană care obişnuieşte să imite pe alţii". Cu alte cuvinte, în cazul motivării metaforice, „semnificaţia cuvântului derivat se sprijină pe semantica asociativă, potenţială a derivantului, iar în procesul derivării are loc schimbarea rangului semului actualizat motivaţional: componenta potenţială a semnificaţiei devine nucleică sau, cel puţin, diferenţială" [16, p. 174].

În procesul interpretării sensului motivanţilor polisemantici pot fi identificate mijloacele expresive ale limbii, care au servit drept bază pentru formarea unor tipuri de metafore derivative interlexicale, care reprezintă rezultatul relaţiilor motivaţionale între două unităţi lingvistice independente – cuvinte:

• metafore derivative create în baza asemănării exterioare a obiectelor, însuşirilor, acţiunilor comparate: *pălărie* „obiect folosit pentru acoperirea capului" → *pălărie* „discul florii-soarelui", care se aseamănă, după formă, cu o pălărie;

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

• metafore derivative create după asemănarea interioară, ca rezultat al comparării calităților interioare exprimate de cuvântul derivat, comparat cu fenomenul, ființa, obiectul derivant, în baza trăsăturilor lor ascunse: *dascăl* „învățător (la țară)” → *a dăscăli* „a învăța, a povățui, a sfătui”;

• metafore derivative asociative, formate în baza unor relații semantice potențiale, care, în unele cazuri, sunt greu de identificat; ele pot fi descifrate clar doar în cazul unor asociații stabile, rolul principal în relevarea semnificației unității derivate revenindu-i formantului: *a se aprinde* „ a începe să ardă, a lua foc” → *a se aprinde* „a se pasiona, a-şi ieşi din fire”;

• metafore derivative expresive: spre deosebire de cele asociative, ele se caracterizează printr-o legătură foarte slabă, aproape insesizabilă, cu derivanții, comportă o apreciere expresivă pronunțată, iar formantul lor joacă un rol decisiv în crearea sensului cuvântului derivat: *a peria* „a curăța de praf cu ajutorul unei perii”; „a-şi netezi părul cu peria”, „a cizela, a stiliza o lucrare” → *a peria* „a linguşi, a măguli”.

Varii discuții şi abordări au avut ca subiect şi tipologia motivării, cercetătorii preocupați de această problematică venind cu mai multe variante de tipologizare a fenomenului în cauză, concepute din diferite perspective. S. Ullman, spre exemplu, propune a distinge trei tipuri de motivare: 1) *fonetică* sau *naturală* (de exemplu, pentru interjecții), 2) *morfologică* şi 3) *semantică* [17, p. 255]. În corespundere cu această cunoscută clasificare, I. Toporțev delimitează alte trei tipuri: 1) motivarea prin *imitare*, 2) motivarea prin *indiciu* şi 3) motivarea prin *conținut* [18, p. 135]. V. Gak califică motivarea *fonetică* drept *absolută* (sau *externă*), iar pe celelalte le include într-una *relativă* (sau *internă*), care, la rândul ei, se divide în *morfologică* (sensul cuvântului se deduce din sensurile părților lui constitutive) şi *semantică* (sensul cuvântului se formează ca rezultat al transferului semantic) [19, p. 34].

Şi O. Blinova identifică trei tipuri de motivare, punând la baza acestei clasificări criterii diferite: 1) *absolută* şi *relativă*, în funcție de modalitatea de motivare a cuvântului – extralingvistică sau lingvistică; 2) *fonetică*, *morfologică* şi *semantică*, în funcție de mijloacele de motivare a cuvântului; 3) *completă* şi *parțială*, reieşind din gradul de motivare a cuvântului, adică avându-se în vedere implicarea motivării lexicale şi a celei structurale: *completă*, când este prezentă atât motivarea lexicală, cât şi cea structurală (de exemplu, rus. **шип-овник** este motivat şi lexical – **шип-** „ghimpe”, şi structural – sufixul **-овник** inducând ideea unei plante în formă de tufă); cea *parțială* este reprezentată doar de una din cele două motivări (de exemplu, rus. **глух**-арь este motivat doar lexical, iar rus. крыж-**овник** – doar structural) [20, p. 136-137].

În lingvistica românească este acceptată de asemenea o tipologie „ternară”, apreciindu-se că sub aspectul gradului de corespondență dintre complexul sonor şi conținutul exprimat se disting trei categorii de motivare: *absolută*, *relativă*, *parțială* [21, p. 226-230]. Caracter *absolut motivat* au interjecțiile şi onomatopeele, pentru că, într-un caz, exprimă senzații sau stări psihice ale omului, iar în alt caz, redau zgomotele din natură sau semnalele emise de animale şi păsări; despre aceste cuvinte se spune că sunt

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

motivate *fonematic*. *Relativ motivate* sunt unitățile lexicale cu formă internă transparentă; din această categorie fac parte cuvintele derivate (afixate) şi cuvintele compuse al căror sens rezultă din cel al elementelor componente; acest tip de motivare se mai numeşte *intern*, *morfematic*, *derivațional*. *Parțial motivate* sunt considerate cuvintele care conțin în structura lor elemente improprii limbii române: *-cicletă* din *motocicletă*, *-man* din *vitezoman* [22, p. 140].

Verbele de comportament din limba română pot servi drept o exemplificare pregnantă a fenomenului motivării lexicale, ilustrând unele tipuri ale acesteia. Ce-i drept, un număr considerabil de verbe ce desemnează comportamentul uman se înscriu în stratul neologic (savant) al vocabularului şi reprezintă nişte împrumuturi neolatine, pătrunse în limba română, preponderent, prin filieră franceză, de aceea motivarea lor trebuie căutată în aceste limbi. Asemenea cuvinte sunt calificate drept „motivate etimologic sau diacronic” [22, p. 140-141], cum ar fi, *a afecta, a agasa, a deprava, a se intimida, a provoca, a tachina, a tiraniza* ş.a.

Este adevărat, că şi în cazul acestor verbe, le poate fi identificată motivarea, recurgând la unele investigații etimologice. Spre exemplu, verbul *a se burzului* îşi are originea în magh. *borzolni* „a zbârli”; probabil, limba română a interpretat la figurat acest sens, acceptându-i verbului în cauză conotația de „a se mânia brusc, a se răsti”, prin asociație cu manifestarea stării de mânie, furie de către ființele care îşi pot acompania acest sentiment cu zburlirea părului. De exemplu:

Ion intră, dar de la primele cuvinte ***se burzului****, se roşi, se înfurie şi curând i-o trânti, fără ruşine, învățătorului:*

– Dar mai lăsați-mă în seama necuratului, că doar nici eu nu-s copil şi ştiu bine ce fac şi cum trebuie să mă port (L. Rebreanu, *Ion*).

Un alt verb, *a amăgi* derivă, etimologic, din gr. *μαγεύω* „a fermeca” (cf. *magie*), moştenind şi păstrând acest sens – de „a vrăji, a face farmece” – în limba veche şi evoluând spre semnificația actuală de „a momi, a induce în eroare” [23, p. 35]: *Căci aşa ne* ***amăgea*** *mama cu o pupăză care-şi făcea cuib, de mulți ani, într-un teiu foarte bătrân şi scorburos,...*(I. Creangă, *Amintiri...*).

Un itinerar interesant a avut şi verbul *a bruftui*, cu varianta *a bruftului*, care este derivat, pe teren propriu, din substantivul *bruft* „tencuială aruncată pe perete cu mistria” şi are sensul denotativ de „a pune cu mistria pe perete un strat de bruft; a vărui, a spoi cu lapte de var”. Sensul figurat însă, atribuit acestui verb, desemnează un comportament agresiv – „a brusca pe cineva”. Posibil ca acest sens să-i fi fost atribuit în urma unei etimologii populare, prin asemănarea sonoră cu *a brusca*, dar nu este exclusă nici eventualitatea de a-şi fi însuşit această semnificație în baza unei metafore asociative de tip expresiv, referindu-se la impresia creată de comportamentul respectiv, concretizat într-o avalanşă de cuvinte (aici, neplăcute pentru adresat), care pare că „îl acoperă” cu un strat de bruft. I. Iordan, spre exemplu, consideră acest verb drept o creație expresivă [23, p. 117].

Un alt derivat pe teren propriu, verbul *a se marghioli*, are ca derivant adjectivul *marghiol, -oală*, cu circulație regională, având sensul de bază „deştept, isteț” şi cel figurat,

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

creat prin extindere, de „șmecher, șiret, ștrengar”; verbul în cauză s-a format de la sensul figurat, semnificând „a face mofturi, fasoane; a se fandosi, a se sclifosi, a se alinta”, desemnând un comportament afectat.

Cea mai mare parte a verbelor de comportament din corpusul nostru au forma internă transparentă și motivarea semnificației poate fi ușor identificată.

Luând ca punct de reper tipologia propusă de E. Munteanu și A. Eremia (v. *supra*), constatăm că printre verbele de comportament, analizate de noi, se regăsesc și unități motivate *absolut* sau *fonematic*: *a bârâi, a bâzâi, a se clănțăni, a dondăni, a mormăi, a murmura, a se miorlăi* ș.a., create în baza unor onomatopee și raportate la comportamentul uman după ce au fost trecute printr-un proces de metaforizare.

Cele mai multe verbe însă demonstrează o motivare *relativă* sau *derivațională*, bazată pe transparența formei interne a lexemelor vizate.

Astfel, în virtutea faptului că structura semantică a unui număr considerabil de verbe de comportament este alcătuită din arhisemul *a se purta/a se comporta* și diverse seme diferențiale care concretizează fiecare lexem în parte, este logic ca motivarea semnificației acestor verbe să se realizeze prin derivarea lor de la substantive animate, care, într-o structură de profunzime, pot fi caracterizate ca subiectuale: *a se boieri* „a se comporta ca un boier”, *a se calici* „a se comporta ca un calic”, *a se ciocoi* „a se comporta ca un ciocoi”, *a coțcări* „a se comporta ca un coțcar”, *a slugări* „a se comporta ca o slugă” ș.a.m.d. Asemenea verbe se mai apreciază, în literatura de specialitate, drept „verbe cu motivantul-subiect incorporat” [24, p. 41].

În majoritatea cazurilor însă motivarea relativă a verbelor de comportament s-a produs printr-un proces de metaforizare. Verbe ca *a se maimuțări, a papagalici* au parcurs acest traseu de metaforizare, având ca punct de plecare substantivele respective. Astfel, la originea lui *a se maimuțări* stă numele *maimuță* ce desemnează un „mamifer din ordinul primatelor, cu structura corpului asemănătoare cu cea a omului, posedând un deosebit spirit de imitație”; această ultimă trăsătură a stat la baza metaforizării, derivând un sens figurat de „epitet depreciativ pentru o persoană care obișnuiește să imite pe alții”, iar acesta motivând crearea verbului *a se maimuțări* „a imita pe cineva, urmărind efecte comice; a lua în râs pe cineva, imitându-i vorbele, gesturile”. Verbul *a papagalici* are ca referent substantivul *papagal* cu sensul denotativ de „pasăre tropicală din grupa agățătoarelor, cu ciocul gros și încovoiat, cu pene felurit și viu colorate, și care, dresată, imită vorba omului”; sensul figurat al acestui substantiv ia în considerare doar ultima calitate amintită în definiția precedentă, caracterizând o „persoană care repetă mecanic părerile sau cuvintele altora”, iar de aici derivă și verbul *a papagalici* „a reproduce în mod mecanic ceea ce este scris sau spus de cineva”. Crearea unor asemenea unități lexicale se datorează, așadar, asocierii metaforice a unor tipuri umane sau a unor atitudini și stări emoționale cu anumite specii de animale și păsări ce prezintă, în mod obiectiv sau imaginar, unele caracteristici ce se doresc sancționate de către vorbitori [25, p. 172].

Altă serie de verbe a acceptat sensurile figurate ale lexemelor respective, obținute în urma derivării semantice și metaforice: *a (se) mânji* „a (se) murdări, a (se) păta” →

BDD-A26041 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

(fig.) „a-şi păta onoarea, cinstea”; *a peria* „a curăța de praf sau de noroi cu ajutorul unei perii”, „a-şi netezi părul cu peria de cap” → (fig.) „a linguşi pe cineva”; *a turba* „a se îmbolnăvi de turbare” → (fig.) „a se mânia, a se înfuria peste măsură”; *a strica* „a transforma din bun în rău, a deteriora” → (fig.) „a influența pe cineva în rău, a corupe” ş.a.

Aşadar, abordarea integrată – în sincronie şi diacronie – a procesului de motivare a verbelor de comportament oferă o perspectivă mai eficientă de cercetare a lor şi contribuie la relevarea particularităților corelației dintre motivare, metaforizare şi derivare, a interdependenței lor. Or, omul, în efortul său de a „îmbrăca” lumea înconjurătoare în cuvânt, de a căuta denumiri noi pentru realități noi, apelează la cunoştințele deja existente despre această lume, fixate în materia limbii.

Referințe bibliografice

1. Saussure, F. de. *Curs de lingvistică generală*, trad. de I. Tarabac. Iaşi: Collegium, 1998.

2. Schaff, A. *Introducere în semantică*. Bucureşti: Editura ştiințifică, 1966.

3. Pavel, V. *Raporturi motivaționale între cuvinte*. În: Buletin de lingvistică, 2014-2015, nr. 15-16, p. 53-57.

4. Блинова О. И. *Явление мотивации слов: лексикологический аспект*. Томск, Изд-во Томского университета, 1984.

5. Pavel, V. *Despre crearea unităților de vocabular din perspectivă onomasiologică*. În: Limba Română (Ch.), 2012, nr. 11-12, p. 32-37.

6. Zamfirescu, O. *Linguistical motivation in the case of the Roumanian folk names given to medicinal lower plants*. În: Communication, Context and Interdisciplinarity, volume 3, 2014, Section Language and Discours. Târgu-Mureş, „Petru Maior” University Press, 2014, p. 412-420.

7. Блинова, О. И. *Мотивология и ее аспекты*. Москва, КРАСАНД, 2010.

8. Улуханов, И. С. *О степенях словообразовательной мотивированности слов*. În: Вопросы языкознания, 1992, № 5, p. 74-89.

9. Кияк, Т. П. *О видах мотивированности лексических единиц*. În: Вопросы языкознания, 1989, №1, p. 98-107.

10. Дубицкая, Е. В. *Синхроническая и этимологическая мотивация фразеологических единиц русского языка*. În: Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена, Санкт-Петербург, 2009, № 107, Филология, p. 146-150.

11. Топоров, В. Н. *О некоторых теоретических основаниях этимологического анализа*. În: Вопросы языкознания, 1960, № 3, p. 44-59.

12. Тихонов, А. Н. *Основные аспекты изучения проблемы сочетаемости словообразовательных морфем*. În: Актуальные проблемы русского словообразования, Ташкент, Изд-во Ташкент. гос. пед. института, 1976, том 174, p. 208-209.

BDD-A26041 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)

13. Карам, Р. А. *Роль метафоры в определении мотивационных отношений номинативных зоокомпозитов*. În: Проблемы русского и общего языкознания: Межвуз. сб. науч. трудов, посв. 70-летию со дня рожд. проф. В. И. Казариной, вып. 07, Елец: ЕГУ им. И. А. Бунина, 2009, p. 153-163.

14. Лопатин, В. В. *Метафорическая мотивация в русском словообразовании*. În: Актуальные проблемы русского словообразования. Ташкент, 1975, Т. 143, p. 53-57.

15. Козинец, С. Б. *Словообразовательная метафора в русском языке*. Москва-Саратов: Научная книга, 2009.

16. Ташлыкова, М.Б. *Метафорическая мотивация и ее место в словообразовательной системе*. În: Вопросы слово- и формообразования в индоевропейских языках: семантика и функционирование, часть 1. Томск, 1994, p. 169-177.

17. Ульман, С. *Семантические универсалии.* În: Новое в лингвистике, вып. 5, Языковые универсалии. Москва: Прогресс, 1970, p. 250-299.

18. Топорцев, И. С. *Лексическая мотивированность*. În: Ученые записки Орловского педагогического института. Орел, 1964, т. 22, p. 133-138.

19. Гак, В. Г. *Сопоставительная лексикология*. *На материале французского и русского языков*. Москва: Изд-во Международные отношения, 1977.

20. Блинова, О. И. *Ключевые термины мотивологии: испытание временем (1971-2011)*. În: Вестник Томского государственного политехнического университета, 2012, p. 136-139.

21. Munteanu, E. *Introducere în lingvistică*. Iaşi: Polirom, 2005.

22. Eremia, A. *Considerații teoretice privind motivația lingvistică*. În: Akademos, 2015, nr. 4, p. 137-142.

23. Cioranescu, A. *Dicționarul etimologic al limbii române*. Bucureşti: Saeculum, 2001.

24. Плотникова, А. М. *Внутренняя форма и синтагматические свойства глаголов*. În: Семантико-синтаксическое пространство русского глагола. Екатеринбург, Изд-во Уральского университета, 2001, p. 40-43.

25. Prelipcean, A. V. ***Verba dicendi*** *în mecanismul metaforei în limbile română şi spaniolă*. În: Meridian critic, 2015, nr. 1, volumul 24, p. 171-183.

BDD-A26041 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:55 UTC)